

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY
(anonymizovaný opis)

Vrchní soud v Praze jako soud pro mládež projednal ve veřejném zasedání konaném dne 23. července 2020 v senátě složeném z předsedkyně senátu JUDr. Pavly Augustinové a soudců JUDr. Blanky Kozelkové, CSc., a JUDr. Vladimíra Krále odvolání mladistvého [jméno] [jméno], narozeného [datum], a poškozeného [jméno] [příjmení], narozeného [datum], proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci jako soudu pro mládež ze dne 21. 4. 2020, č. j. 58 Tm 4/2019 – 324, a rozhodl

takto:

Podle § 258 odst. 1 písm. b), f) trestního řádu se z podnětu podaných odvolání napadený rozsudek zrušuje a podle § 259 odst. 3 trestního řádu se znovu rozhoduje tak, že

mladistvý [jméno] [jméno],

[datum narození] ve Slaném, trvale bytem [adresa] [anonymizováno], fakticky bytem [adresa] [číslo], [anonymizováno] dům [příjmení],

je vinen, že

v době od 25. 9. 2018 do 23. 11. 2018 v Praze, v ulici Ústavní č. 91, během své hospitalizace na oddělení dětské psychiatrie v pavilonu č. 28 Psychiatrické nemocnice Bohnice na pokojích č. 4 a č. 6 za účelem vlastního sexuálního uspokojení přinutil nezletilého poškozeného [jméno] [příjmení], narozeného [datum], jehož věk znal, přes jeho verbálně vyjádřený nesouhlas blíže nekonkretizovanou pohružkou, že, „mu něco udělá“, aby mu nejméně ve čtyřech případech [anonymizováno 8 slov], u čehož mu rukou přidržoval hlavu a tím v něm umocňoval přesvědčení, že mu musí vyhovět, a to přinejmenším v jednom případě až do jeho vyvrcholení, dále aby mu nejméně ve třech případech rukou [anonymizováno 21 slov]; využíval přitom jak subtilní konstituce poškozeného, tak jeho zjevné poruchy pohlavní identity a poruchy autistického spektra, v jejichž důsledku měl poškozený významně narušené schopnosti orientace v sociálních situacích a nebyl v plné míře schopen chápat význam po něm požadovaného jednání, adekvátně na něj reagovat a bránit se mu,

tedy jiného násilím, pohrůzkou násilí a zneužitím jeho bezbrannosti donutil k pohlavnímu styku, čin spáchal jiným pohlavním stykem srovnatelným se souloží na dítěti mladším patnácti let v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda,

čímž spáchal

provinění znásilnění podle § 185 odst. 1 alinea první i druhá, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a), písm. b) trestního zákoníku

a odsuzuje se

podle § 185 odst. 3 trestního zákoníku za použití § 31 odst. 1 zákona o trestní odpovědnosti mládeže k trestnímu opatření odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců, jehož výkon se podle § 81 odst. 1 trestního zákoníku a § 33 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže podmíněně odkládá na zkušební dobu tří let.

Podle § 228 odst. 1 trestního řádu je mladistvý [jméno] [jméno] povinen nahradit poškozenému [jméno] [příjmení], narozenému [datum], k rukám jeho zákonné zástupkyně [jméno] [příjmení], narozené 15. 12. 1970, bytem Rumburská 252/2, Praha 9, nemajetkovou újmu ve výši 75 000 Kč.

Podle § 229 odst. 2 tr. řádu se poškozený [jméno] [příjmení] odkazuje se zbytkem uplatněného nároku na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních.

Odůvodnění:

1. Rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci jako soudu pro mládež ze dne 21. 4. 2020, č. j. 58 Tm 4/2019 – 324, byl mladistvý [jméno] [jméno] uznán vinným proviněním znásilnění podle § 185 odst. 1 alinea první i druhá, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a), písm. b) tr. zákoníku, za což byl podle § 185 odst. 3 tr. zákoníku za použití § 31 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen z. s. m.) odsouzen k trestnímu opatření odnětí svobody v trvání 2 let, jehož výkon byl podle § 81 odst. 1 tr. zákoníku za použití § 31 odst. 1 z. s. m. podmíněně odložen a podle § 82 odst. 1 tr. zákoníku stanovena zkušební doba v trvání 3 let. Poškozený [jméno] [příjmení] byl podle § 229 odst. 1 tr. řádu odkázán se svým nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních.

2. Skutková zjištění soudu prvního stupně, obsažená ve výroku napadeného rozsudku a podrobněji rozebraná v odůvodnění, lze ve stručnosti shrnout následovně. Mladistvý v době od 28. 9. 2018 do 23. 11. 2018 během své hospitalizace na oddělení dětské psychiatrie, pavilon č. 28 Psychiatrické léčebny Bohnice na pokojích č. 4 a č. 6, za účelem vlastního sexuálního uspokojení přinutil pod blíže nekonkretizovanou pohrůzkou, že mu něco udělá, poškozeného [jméno] [příjmení], [datum narození], jehož věk znal, aby mu v sedmi případech [anonymizováno 8 slov], z toho v blíže nezjištěných případech až [anonymizováno 7 slov] a umocňoval jej v přesvědčení, že mu musí vyhovět. Dále poškozeného přinutil, aby mu poškozený ve třiceti případech [anonymizováno 8 slov] [anonymizováno] [anonymizováno] [anonymizováno] [anonymizováno] [anonymizováno 7 slov] [anonymizováno] [anonymizováno] [anonymizováno] [anonymizováno]. Na verbálně vyjádřený nesouhlas poškozeného nereagoval, přičemž využil jednak subtilní konstituce poškozeného a jednak jeho poruchy autistického spektra a s tím spojenou narušenou schopnost orientace v sociálních situacích, jakož i zjevné poruchy pohlavní identity, v důsledku čehož nebyl poškozený v plné míře schopen chápat význam jeho jednání, adekvátně na něj reagovat a bránit se mu.

3. Citovaný rozsudek napadli v zákonné lhůtě odvoláními mladistvý, který tak učinil prostřednictvím obhájce Mgr. [jméno] [jméno], a nezletilý poškozený, jehož jménem opravný prostředek podala a odůvodnila zmocněnkyně [příjmení] [jméno] [příjmení].

4. Mladistvý směřoval odvolání proti výroku o vině i o trestním opatření. Soudu prvního stupně vyčetl, že se nepřezkoumatelným způsobem vypořádal s jeho obhajobou, že důkazy hodnotil

v rozporu s § 2 odst. 6 tr. řádu a že nectil ústavní princip presumpce nevinny i z něj vyplývající princip in dubio pro reo.

5. Mladistvý zopakoval svou od počátku neměnnou obhajobu, že se nedopustil skutku kladeného mu za vinu. Zdůraznil, že pro svůj nízký inteligenční kvocient, který vyplynul z výsledků znaleckého zkoumání (IQ 80) a byl zjevný i z průběhu dokazování před soudem prvního stupně, není schopen účelové obrany, nýbrž jen prostě vyjadřuje svůj postoj ke skutku kladenému mu za vinu a popisuje, jak sám vnímal, co se odehrálo za jeho pobytu v léčebně a jak si ty události pamatuje. Naopak poškozený, na jehož výpovědi staví soud prvního stupně, je intelektově v pásmu nadprůměru a kromě Aspergerova syndromu u něj nebyly zjištěny žádné faktory, které by snižovaly jeho schopnost adekvátně vnímat, zapamatovat si a následně reprodukovat prožitý děj. Doma i ve škole podle obstaraných důkazů bývá poškozený agresivní, útočný, panovačný a v podstatě bezcitný (měřeno neadekvátním chováním vůči babičce, matce, učitelce, asistence ve škole, které fyzicky napadl) a nenechává bez reakce jakékoliv jednání vůči své osobě, které neodpovídá jeho představě. Jeho reakce byla vždy důrazná, doprovázená slovním projevem či fyzickým napadením. V průběhu výslechu v tomto trestním řízení se přitom poškozený prezentoval jako velmi zranitelná osoba, intelektem zdánlivě podprůměrná, vyjadřoval se tiše, používal jednoduchá slovní spojení a chudou slovní zásobu. Soud prvního stupně se ale disparitou v chování poškozeného při hodnocení jeho věrohodnosti vůbec nezabýval a pominul i možný motiv poškozeného, a to snahu získat náhradu nemajetkové újmy.

6. Mladistvý dále namítl pochybení soudu prvního stupně spočívající v tom, že přečetl výpovědi ostatních dětských pacientů, konkrétně [jméno] [příjmení], [jméno] [příjmení] a [příjmení] [jméno] [příjmení], aniž by se zabýval otázkou jejich procesní použitelnosti pro toto řízení. V této souvislosti ale mladistvý zdůraznil, že předmětné výpovědi jej stejně neusvědčují. Naopak skýtají reálný obraz o chování poškozeného v léčebně. Pokud pak některý ze jmenovaných svědků připustil zneužívání poškozeného, nelze z toho ještě dovozovat pravdivost tvrzení poškozeného o sexuálních atacích ze strany v podstatě všech pacientů. Zejména v situaci, kdy pracovníci psychiatrické nemocnice jejich možné spáchání vyloučili.

7. Podle jeho mínění soud prvního stupně nedostal zásadě presumpce nevinny, podle níž je to stát, kdo nese důkazní břemeno, a existují-li jakékoliv rozumné pochybnosti, nelze je vykládat v neprospěch obžalovaného, protože své hodnotící úvahy zaštitil jen důkazy svědčícími v neprospěch obžalovaného, aniž je konfrontoval s důkazy ospravedlňujícími.

8. Závěrem mladistvý Vrchnímu soudu v Praze jako soudu pro mládež navrhl, aby napadený rozsudek zrušil a sám jej podle § 226 písm. a) tr. řádu zprostil obžaloby.

9. Poškozený své odvolání směřoval proti výroku o náhradě nemajetkové újmy. Namítl, že se svým nárokem na náhradu škody a nemajetkové újmy ve výši 500 000 Kč připojil řádně a včas k trestnímu řízení a není pravdou, že by jasně neuvedl, co má požadovaná částka představovat. Poukázal na své připojení s nárokem na náhradu škody ze dne 18. 12. 2019, v němž hned zpočátku uvedl, že, „připojený nárok je tvořen částkou 500 000 Kč představující náhradu nemajetkové újmy“. Není tak podle jeho mínění pochyb o tom, čím byl požadovaný nárok tvořen a že majetkovou škodu, která poškozenému nevznikla, nezahrnuje.

10. Poškozený brojl i proti závěru soudu prvního stupně, že svůj nárok nedostatečně prokázal. Poukázal na svou žádost o výslech znalců prof. Petra Weisse a MUDr. Petry Uhlířové, kteří zkoumali duševní stav poškozeného a dokázali by tak nejlépe popsat, jaký dopad mělo a v budoucnu může mít jednání mladistvého na poškozeného. Této žádosti ale soud prvního stupně nevyhověl s tím, že jejich výslech by nic důležitého při hodnocení o přiznání náhrady škody a nemajetkové újmy nepřinesl. S takovým závěrem poškozený nesouhlasil. Zdůraznil, že náhrada nemajetkové újmy je velice specifický nárok, který se nedá nijak vypočítat. Vše záleží na úvaze soudu a ten potřebuje ke svému rozhodnutí dostatek informací. Nemá sám vzdělání v oboru psychiatrie a psychologie, aby věděl, jaký dopad může mít sexuální trestný čin na

poškozené osoby, což je o to složitější v tomto případě, v němž poškozený trpí poruchou pohlavní identity a poruchou autistického spektra. Znalci navíc ve svém posudku uváděli, že mentální věk poškozeného je ve skutečnosti na úrovni osmiletého dítěte.

11. Podle poškozeného nejsou závěry předmětného znaleckého posudku jednoznačné, když na jednu stranu znalci uvedli, že u poškozeného nebyly zjištěny psychické následky, na druhu stranu konstatovali, že před nimi poškozený uvedl, že na událost si občas vzpomene a necítí se u toho dobře, že se mu někdy zdají ošklivé sny a že pobyt v Bohnicích popsal jako nejhorší zážitek ve svém životě. Právě tyto zpětné záblesky a noční můry jsou přitom příznaky posttraumatické stresové poruchy (u dětí syndrom CAN). Znalci navíc sami upozornili na skutečnost, že u dětí jsou psychické následky sexuálního traumatu zvýšeně rizikové z hlediska pozdních následků. Ze všech těchto důvodů považoval poškozený výslech znalců za nutný a navrhl jej jak u hlavního líčení, tak i nyní v rámci řízení před odvolacím soudem.

12. V odvolání poškozený argumentoval i tím, že soud prvního stupně nesprávně rezignoval na osobní výslech jeho matky a vyšel z její výpovědi učiněné v přípravném řízení. Podle poškozeného totiž jeho matka nepochopila dotaz orgánů činných v trestním řízení na trvalé následky. Vzhledem ke své jednodušší povaze neví, co tento pojem znamená. K této odvolací námitce připojila zmocněnkyně poškozeného vlastní postřeh, že jí naopak matka poškozeného sdělila, že poškozený nespí, nejí a od předmětné události jí neustále pokládá nějaké sexuální otázky. Vzhledem k tomu poškozený navrhuje, aby byl výslech jeho matky proveden alespoň v odvolacím řízení.

13. Se soudem prvního stupně nelze souhlasit ani v tom, že náhradu nemajetkové újmy nelze přiznat poškozenému ani proto, že stejný nárok nevznese proti dalším dvěma pachatelům [jméno] [příjmení] a [příjmení] [jméno] [příjmení]. Jednak byli jmenovaní pachatelé jako osoby mladší patnácti let projednávání ve zvláštním občanskoprávním řízení, o kterém nebyl poškozený informován, a navíc je výhradním právem poškozeného vybrat si, na kterém pachateli bude náhradu vzniklé újmy požadovat.

14. Poškozený dále v odvolání uvedl, že tím, že mu soud prvního stupně žádnou nemajetkovou újmu nepřiznal, fakticky konstatoval, že mu ani žádná psychická újma nevznikla. Přitom si lze jen těžko představit, že by na čtrnáctiletém (mentálně osmiletém) dítěti, které bylo opakovaně ze strany tří odlišných osob sexuálně zneužíváno, takové jednání nezanechalo žádné psychické následky. Pokud se soud prvního stupně domnívá, že psychické následky nemohou vzniknout někomu, kdo již psychické následky má, je to v rozporu s odbornou literaturou.

15. Závěrem svého odvolání zdůraznil, že i podle judikatury Nejvyššího soudu ČR nelze v žádném případě bagatelizovat následky, kterými oběti, zejména pak dětského věku, u trestných činů sexuální povahy trpí. Konkrétně citoval z rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2015, sp. zn. 3 Tdo 986/2015, a ze dne 30. 7. 2014, sp. zn. 6 Tdo 347/2014, ve kterých Nejvyšší soud konstatoval, že je na místě přiznat nemajetkovou újmu dítěti, oběti znásilnění, i přesto, že podle závěrů znaleckých posudků nebyly shledány příznaky posttraumatické poruchy, neurotického vývoje či jiné příznaky, které by zanechaly na psychice poškozeného dítěte trvalé následky.

16. Odvolacímu soudu tedy navrhl, aby podle § 258 odst. 1 písm. b), d), f) tr. řádu napadený výrok zrušil a sám rozhodl tak, že mladistvému uloží povinnost nahradit poškozenému škodu a nemajetkovou újmu odpovídající částce 500 000 Kč, případně aby věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

17. Poškozený se také písemně vyjádřil k odvolacím námitkám mladistvého. Uvedl, že při porovnání intelektové vybavenosti mladistvého a poškozeného odvolatel záměrně opomněl zmínit především rozdílnost jejich fyzických parametrů, z nichž je zcela zřejmé, že mladistvý neměl problém donutit výrazně fyzicky slabšího poškozeného trpícího navíc Aspergerovým syndromem k požadovanému chování. Zdůraznil, že poškozený má sníženou možnost se bránit

útočníkovi s ohledem na svou narušenou schopnost orientovat se v sociálních situacích a problémy s určením pohlavní identity (vystupuje jako osmiletá dívka), čehož si byl mladistvý plně vědom a situace zneužil.

18. K mladistvým zpochybněné věrohodnosti své výpovědi poškozený uvedl, že způsob, jakým interpretoval prožité události, tedy tichá mluva a jednoduchý způsob vyjadřování, je u obětí znásilnění naopak zcela pochopitelný, protože bylo významným způsobem zasaženo do jejich psychického zdraví. Popsané projevy jsou často jedním z průvodních jevů následků spojených s opakovaným znásilněním.

19. Poškozený také připomněl výpověď svědka [jméno] [příjmení], který si poškozeného i přes svůj strohý popis pobytu v léčebně dobře pamatoval, mluvil o něm jako o holce a k případným sexuálním praktikám s poškozeným uvedl jen to, že si to nechce připomínat. Poukázal také na to, že jak [příjmení] [příjmení] tak [příjmení] [jméno] [příjmení] měli z dřívější zkušenosti s vynucováním si pohlavního styku.

20. Co se týká obhajobou namítaného, „zvláštního jednání matky poškozeného“ při výpovědích a při uplatnění nároku na náhradu újmy, poškozený zdůraznil, že jeho matka nedokázala s ohledem na svůj podprůměrný intelekt dostatečně zhodnotit, jaké následky může mít jednání mladistvého (a dalších osob) na jejího syna a zpětně poté, co byla konfrontována s odborníky, uznala, že se u poškozeného projeví následky, které se objevují u obětí sexuálního násilí.

21. Závěrem poškozený navrhl, aby odvolací soud odvolání mladistvého jako nedůvodné zamítl.

22. Ve veřejném zasedání všichni odvolatelé setrvali na svých námitkách. Vrchní soud v Praze jako soud pro mládež doplnil dokazování provedené v hlavním líčení před soudem prvního stupně výsledkem matky poškozeného [jméno] [příjmení]. Ta uvedla, že zážitky z léčebny jí začal poškozený postupně sdělovat po svém návratu. Oproti jeho chování před hospitalizací spatřuje změny v jeho chování v tom směru, že s ním musí usínat, protože se mu občas zdají špatné sny a bojí se usínat sám, nechce chodit mezi lidi a když ho chtěla pohladit, tak poškozený nechtěl. Začal po svém návratu z léčebny klást pořád dokola otázky týkající se sexuálních věcí a intimností, ptal se proč mu to mladistvý a další dělali a co to znamená. Na vlastní žádost vypovídal i mladistvý, který setrval na tom, že poškozenému nic neudělal. Ke svým aktuálním pracovním poměrům uvedl, že pracoval v Německu a dále bude pracovat na Moravě, kde bude ve fabrice montovat světla, ale neví, zda bude mít uzavřenou pracovní smlouvu či dohodu o pracovní činnosti. Ke svým majetkovým poměrům vypovídat odmítl.

23. Odvolací soud dále seznámil strany s protokolem o jednání Okresního soudu v Chomutově ze dne 21. 11. 2019, sp. zn. 47 Rod 14/2019 a rozsudkem Okresního soudu v Chomutově ze dne 21. 11. 2019, č. j. 47 Rod 14/2019-133 v řízení ve věci dítěte mladšího patnácti let [jméno] [příjmení].

24. Odvolatelé závěrem setrvali na svých návrzích na rozhodnutí odvolacího soudu. Státní zástupkyně navrhla všechna odvolání jako nedůvodná zamítnout.

25. Vrchní soud v Praze jako soud pro mládež neshledal podle § 253 tr. řádu důvod k zamítnutí či odmítnutí podaných odvolání, a proto podle § 254 odst. 1 tr. řádu přezkoumal zákonnost a odůvodněnost napadených výroků o vině, trestním opatření i o odkázání poškozeného s nárokem na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních, stejně jako správnost postupu řízení, které jim předcházelo. A to z hlediska vytýkaných vad. K vadám, které nebyly odvoláními vytýkány, přihlížel jen tehdy, pokud měly na správnost napadených výroků vliv.

26. Po provedeném přezkumu Vrchní soud v Praze konstatuje, že v řízení, které napadenému výroku předcházelo, nezjistil žádná zásadní procesní pochybení, která by mohla negativně ovlivnit jeho správnost a zákonnost. Ztotožňuje se však s námitkou poškozeného, že s ohledem na okolnosti tohoto případu měl být poškozenému ustanoven zmocněnec podle § 51a odst. 2 tr.

řádu již v přípravném řízení, resp. že orgány činné v trestním řízení (zejména tedy v řízení přípravném) nedbaly dostatečně na ochranu práv poškozeného, který je zvláště zranitelnou obětí a odbornou, právní pomoc zjevně potřeboval. Jednalo se o dvanáctileté (nyní čtrnáctileté) dítě s diagnostikovanou poruchou autistického spektra ([anonymizována dvě slova]), kterou znalci potvrdili a uvedli, že je mentálně na úrovni dítěte osmiletého, které bylo obětí znásilnění, při němž bylo užito násilí, pohrůžky násilí i zneužito jeho bezbrannosti vyplývající z jeho mentálního hendikepu (viz § 2 odst. 4 písm. a), písm. b) i písm. d) zákona o obětech trestných činů). K činu navíc došlo v průběhu jeho nedobrovolné hospitalizace v psychiatrické léčebně, která byla nařízena z důvodu nedostatečné, resp. nekompetentní péče a výchovy ze strany zákonné zástupkyně – matky poškozeného, o jejíž schopnosti náležitě hájit zájmy poškozeného a orientaci v trestním řízení bylo možné mít důvodné pochybnosti již na základě ve spisovém materiálu obsažených zpráv z ledna 2019 (např. zprávy OSPOD na č. l. 189 – 190, lékařské zprávy na č. l. 181 -182 tr. spisu, které obsahovaly i informace o diagnóze jejího syna – poškozeného). Orgány činné v přípravném řízení měly tyto informace k dispozici již delší dobu před skončením vyšetřování (resp. dokonce před zahájením trestního stíhání koncem února 2019) a nedostály tak zejména povinnosti srozumitelným způsobem informovat oběť o jejích právech a umožnit jí jejich plné uplatnění (§ 45 odst. 4 zákona o obětech trestných činů). Ke zvolení zmocněnkyně došlo až před konáním hlavního líčení v prosinci 2019 (viz plná moc na č. l. 238 tr. spisu), a to na základě iniciativy sociální pracovnice (viz vyjádření zmocněnkyně v hlavním líčení na č. l. 308 tr. spisu).

27. K námitce obhajoby, že se soud prvního stupně nevypořádal s procesní použitelností výpovědí [jméno] [příjmení], [jméno] [příjmení] a [příjmení] [jméno] [příjmení], je na místě nejprve připomenout, že soud prvního stupně provedl důkaz přečtením protokolů o výslechu těchto nezletilých podle § 102 odst. 2 tr. řádu a obhájce ani státní zástupkyně vůči tomuto procesnímu postupu nic nenamítali (srovnej protokol o průběhu hlavního líčení na č. l. 311 tr. spisu). Zmíněné ustanovení trestního řádu standardně pamatuje na případy jako je tento, kdy nezletilí vypovídají o okolnostech, které by vzhledem k jejich nízkému věku mohly nepříznivě ovlivnit jejich duševní a mravní vývoj. Z tohoto pohledu byl tedy postup soudu prvního stupně, který upřednostnil zájem na ochraně vývoje osoby mladší osmnácti let před zásadami bezprostřednosti a ústnosti (§ 2 odst. 11 tr. řádu) v případě nezletilých svědků [jméno] [příjmení] a [jméno] [příjmení] procesně správný.

28. Nezletilý [příjmení] [příjmení] byl vyslechnut jako svědek dne 10. 6. 2019 za podmínek § 102 odst. 1 tr. řádu a jeho výslechu se osobně účastnil i obhájce mladistvého (č. l. 141 –145 tr. spisu). Z procesně nepoužitelného úředního záznamu o podaném vysvětlení [jméno] [příjmení] dne 25. 4. 2019 (č. l. 149 – 150 tr. spisu) soud prvního stupně žádné závěry o skutkových zjištěních neučinil (viz odst. 5 odůvodnění napadeného rozsudku in fine).

29. Rovněž nezletilý [jméno] [příjmení] byl vyslechnut jako svědek za podmínek § 102 odst. 1 tr. řádu dne 29. 8. 2019, přičemž i tomuto výslechu byl účasten obhájce mladistvého (č. l. 153 –171 tr. spisu).

30. Jiná situace je ohledně výpovědi nezletilého [příjmení] [jméno] [příjmení] (protokol o které je založen na č. l. 151 – 153 tr. spisu). Jmenovaný totiž nebyl vyslýchán v postavení svědka, ale jako osoba mladší 15 let podezřelá ze spáchání činu jinak trestného. Jeho výslechu navíc nebyl a ani nemohl být přítomen obhájce mladistvého (výslech proběhl dne 6. 3. 2019 a k ustanovení obhájce došlo až 11. 3. 2019). Soud prvního stupně tedy pochybil, pokud přečetl k důkazu podle § 102 odst. 1 tr. řádu i protokol zachycující tuto výpověď. Zjištěná vada ale neměla žádný vliv na správnost skutkových zjištění, protože soud prvního stupně následně z tohoto procesně nepoužitelného důkazu vůbec nevycházel a údaje týkající se nezletilého [příjmení] [jméno] [příjmení] čerpal jen z rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 19. 2. 2020, sp. zn. 3 Rod 8/2019, předloženého státní zástupkyní u hlavního líčení dne 21. 4. 2020 (viz protokol o hlavním líčení na č. l. 316 tr. spisu).

31. K námitce, že soud prvního stupně nesprávně vyhodnotil věrohodnost poškozeného a porušil zásadu presumpce nevin, odvolací soud úvodem konstatuje, že současná právní úprava trestního řízení vychází z dominantní role soudu prvního stupně při vytváření skutkového podkladu pro rozhodnutí ve věci. V souladu se zásadou bezprostřednosti a ústnosti je právě na soudu prvního stupně, před nímž jsou důkazy prováděny, aby z nich vyvozoval závěry významné pro tvorbu skutkových zjištění, která posléze nacházejí svůj odraz v právním posouzení věci. Odvolací soud tak smí činit jen v limitované míře na podkladě před ním provedeného dokazování. Jeho povinností je především to, aby přezkoumal způsob, jakým soud prvního stupně k prezentovaným skutkovým závěrům dospěl.

32. V posuzované věci je hodnocení důkazů soudem prvního stupně zcela logické a přesvědčivé. Provedl veškeré nabízející se důkazy a ty hodnotil podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu, jak mu to ukládá § 2 odst. 6 tr. řádu. Žádný z nich ve svých úvahách neopomenul a žádnému z nich nepřiznal váhu, která by mu očividně nenáležela. Současně pečlivě vysvětlil, proč vycházel především z výpovědi poškozeného, kterou má za věrohodnou a zapadající do kontextu dalších důkazů, včetně výpovědi matky poškozeného, které se poškozený po propuštění z léčebny svěřil. Soud prvního stupně se řádně vypořádal i s obhajobou mladistvého, který spáchání skutku popírá (odstavce 8 a 9 odůvodnění napadeného rozsudku).

33. Pokud soud prvního stupně vycházel primárně z výpovědi poškozeného, kterou vyhodnotil jako věrohodnou, je to pochopitelné, neboť nikdo další projednávanému sexuálně motivovanému jednání mladistvého přítomen nebyl a všechny útoky se odehrávaly v nepřítomnosti dalších osob. Závěr o tom, že mladistvý donutil poškozeného k sexuálním praktikám spočívajícím v orálním a análním styku, případně v masturbaci, je v souladu s výslednou důkazní situací a má v ní dostatečně pevnou oporu. Možnost, kterou nabízela obhajoba, tj. že poškozený při své nadprůměrné inteligenci mohl roli oběti sexuálního násilí jen sehrát ve snaze získat finanční prospěch z náhrady nemajetkové újmy, lze podle odvolacího soudu jednoznačně vyloučit, protože poškozený se se vším svěřil své matce ihned po svém návratu z léčebny, kdy nepochybně ještě neměl žádné povědomí o možnostech žádat náhradu nemajetkové újmy za vytrpěné příkoří. Ostatně trestní oznámení, které vyústilo v trestní stíhání mladistvého, podal dne 21. 11. 2020 Úřad Městské části Praha 9 - odbor sociálně právní ochrany dětí a nikoli poškozený nebo jeho matka (viz č. I. 2 tr. spisu). Podle odvolacího soudu se nenabízí ani žádný jiný motiv, pro který by poškozený měl mladistvého křivě obvinít. Matce se svěřil v obecných rysech o tom, že se stal obětí sexuálního zneužívání, až den před plánovaným propuštěním z psychiatrické nemocnice s tím, že dříve jí nic neřekl, protože se bál, aby ho v nemocnici nenechali nebo aby mu nezakázali vycházky domů (dne 20. 11. 2018, propuštěn byl 22. 11. 2018) a o konkrétních událostech pak vypovídal v době, kdy byl z psychiatrické nemocnice propuštěn (24. 4. 2019) a nacházel se u své matky, jak si to přál, takže není na místě spekulovat o tom, že by simuloval oběť sexuálního násilí, jen aby se mohl vrátit domů. Z důkazů provedených u hlavního líčení pak nevyplynul žádný důvod k osobní zášti poškozeného vůči mladistvému a neuvedl jej ani mladistvý sám.

34. S ohledem na obsah námitek mladistvého odvolací soud k věrohodnosti korunního svědka – poškozeného uvádí nad rámec odůvodnění napadeného rozsudku ještě následující argumenty. Poškozený, ačkoli neměl žádné dřívější sexuální zkušenosti, odpovídajícím způsobem detailně popsal jednotlivé sexuální praktiky, které na něm mladistvý požadoval, a neměnným způsobem konkretizoval místa, kde k jednotlivým jednáním mladistvého docházelo (na pokoji č. 4, v koupelně a na pokoji č. 6). Věrohodnosti jeho výpovědi nasvědčuje i to, že při popisu událostí konstantně rozlišoval mezi jednotlivými útočníky a jednotlivé útoky stále stejným způsobem specifikoval z hlediska místa spáchání i způsobu donucení. Například o hrozbách pěstí hovořil vždy jen u nezletilého [jméno] [příjmení]. Nelze pominout ani to, že poškozený při výslechu usměrňoval vyslýchající, pokud v otázce naznačila jiný než jím zrovna popisovaný průběh děje

nebo když v rámci velké řady zjišťovaných dílčích jednání zjevně oba nehovořili o tom samém. Jestliže se s odstupem při výslechu vraceli k už sdělenému, zůstávaly jim udané popisy důležitých detailů neměnné. V tomto směru lze odkázat například na část výslechu týkající se análního styku. Poškozený opakovaně podrobně uvedl, že poprvé k tomu došlo v koupelně v době, kdy byl ještě na pokoji č. 4, a k druhému análnímu styku došlo cca o tři dny později na pokoji č. 6, konkrétně na posteli (viz protokol o výslechu na č. l. 81 – 86 tr. spisu).

35. Lichá je poznámka obhajoby, že poškozený obvinil ze sexuálních ataků v podstatě všechny pacienty, protože poškozený výslovně uvedl, že [jméno] [příjmení], se kterým bydlel na pokoji č. 6, se žádného sexuálně motivovaného jednání vůči němu nedopustil.

36. Výpověď poškozeného působila velmi věrohodně, nejevila známky snahy vyhovět vyslyšajícímu, stavět se do role oběti a mladistvému přihoršovat. Neobsahovala zjevně fantazijní prvky, naopak byla v řadě detailů konstantní, věcná, ke zdánlivě návodným, či kontrolním otázkám resistantní. Poškozený také vícekrát odpověděl přímo, že určitou odpověď neví, případně potvrdil, že nerozumí otázce (např. na č. l. 77). Nedochovalo tedy ani k u některých mladších dětí se často vyskytující snaze vyhovět vyslyšajícímu sdělením konkrétní, byť třeba smyšlené, odpovědi.

37. Závěr o konkrétní věrohodnosti poškozeného, který soud prvního stupně učinil, má oporu i v závěrech znalců z oboru zdravotnictví odvětví dětská psychiatrie a psychologie zkoumajících duševní stav poškozeného, podle kterých nebyly u poškozeného zjištěny sklony ke lhavosti, konfabulacím ani fantazírování (na č. l. 67 tr. spisu).

38. Způsob, jakým poškozený události popsal, odpovídá také znalci diagnostikované vývojové vadě (autismu), vinou které má poškozený výrazně sníženou schopnost porozumět sociálním situacím (příznak [anonymizována dvě slova]), v tomto konkrétním případě především chápat význam jednání mladistvého a posoudit možnosti odporu. K námitce mladistvého, že v případě poškozeného jde o osobu, která standardně nemá problém dát odpor najevo, a to třeba i formou agrese, je nutné připomenout výše zmíněnými znalci zjištěné omezení schopností poškozeného reálně posoudit, nakolik jde o situaci, při níž je na místě se bránit. Poškozený ve své výpovědi konstantně a věcně uváděl, že svůj nesouhlas dával najevo verbálně. Ze skutečnosti, že nereagoval stejně agresivně, jako zřejmě v některých případech vůči své matce, babičce, či nové asistenci ve škole, nelze paušálně dovozovat, že tak reaguje vždy, kdy věci nejdou podle jeho představ. Navíc v psychiatrické nemocnici pravidelně užíval předepsanou medikaci (viz zpráva na č. l. 182 tr. spisu). V tomto směru je zjevné, že na hodnoty a vnímání poškozeného nelze nahlížet zcela měřítkem běžného dospívajícího, či dospělého jedince, ale je třeba respektovat, že například procházení elektronicky řízenými dveřmi či nemocniční stravu může subjektivně považovat za větší důvod k odporu, než podvolení se praktikám požadovaným mladistvým a dalšími hochy z léčebny (opět srovnej lékařskou zprávu na č. l. 182 tr. spisu). Paušální tvrzení mladistvého, že poškozený nenechává bez důrazné reakce žádné jednání, které neodpovídá jeho představě, nemá oporu v provedených důkazech. Z lékařských zpráv o hospitalizaci naopak vyplývá, že poškozený je do jisté, byť omezené, míry adaptabilní (např. ve vztahu ke stravování v léčebně, které zprvu zcela odmítal, a dalším aktivitám, kterým se, zejména mimo vliv své matky, podroboval, a to bez známek agrese, viz stejná lékařská zpráva na č. l. 182 tr. spisu).

39. Pokud mladistvý ve svém odvolání naznačil, že poškozený mohl ve své výpovědi vystupovat účelově submisivně, jde o ničím nepodloženou spekulaci. Odvolací soud, který se seznámil s celým důkazním materiálem, rozhodně nesdílí dojem mladistvého, že by poškozený při svém výslechu záměrně působil dojemem osoby s podprůměrným intelektem. V jeho výpovědi, která je k dispozici na videozáznamu, nejsou žádné náznaky snahy přitížit mladistvému. Informace poškozený naopak sděloval věcně a bez stopy zášti. Přesvědčivě přitom ulpíval na detailech (poškozený např. správně uvedl věk mladistvého i ostatních hochů z léčebny, na které byl dotazován) a vykazoval vysokou resistenci vůči návodným či kontrolním otázkám vyslyšající i

v momentech, kdy by se nabízelo v případě naznačené motivace či návodu jinou osobou odpovědět výrazněji v neprospěch mladistvého.

40. Konečně věrohodnost výpovědi poškozeného podpořil ve veřejném zasedání k důkazu provedený protokol o jednání Okresního soudu v Chomutově ze dne 21. 11. 2019, sp. zn. 47 Rod 14/2019, ze kterého vyplývá, že nezletilý [příjmení] [příjmení] se doznal k jednání, které mu bylo kladeno za vinu na základě stejného výsledku poškozeného. Výhrada mladistvého, že na posouzení jeho viny nemůže mít vliv, že poškozeného zneužívali jiní, je validní jen potud, týká-li se skutkových zjištění. Soud ale skutečnost, že poškozený byl sexuálně zneužíván i nezletilým [jméno] [příjmení], relevantně zvažoval při posouzení věrohodnosti výpovědi poškozeného, a to zejména s ohledem na námitku obhajoby, že k tvrzenému zneužívání mohlo jen těžko docházet bez vědomí personálu psychiatrické nemocnice. K tomu lze ještě doplnit, že důvody, pro které se poškozený neobrátil o pomoc k personálu léčebny, ale vše sdělil po propuštění domů své matce, jsou s ohledem na jeho poruchu autistického spektra pochopitelné. Logicky to sám matce vysvětlil tím, že se obával, aby si ho v nemocnici nenechali nebo aby mu nezakázali víkendové návštěvy matky. K poměrům v léčebně se pak podrobně vyjadřoval už soud prvního stupně.

41. Lze uzavřít, že odvolací soud sdílí závěr soudu prvního stupně o věrohodnosti poškozeného a má za to, že tímto důkazem a dalšími důkazy na něj navazujícími bylo bez důvodných pochybností prokázáno, že mladistvý donutil poškozeného v přesně neustanoveném počtu případů k sexuálním praktikám spočívajícím v orálním a análním styku, případně v masturbaci. Se stejnou mírou jistoty ale už nelze podle odvolacího soudu konstatovat, že v provedených důkazech má oporu i počet jednotlivých ataků, které soud prvního stupně uvedl v popisu skutku ve výroku o vině napadeného rozsudku (resp. převzal beze změn z obžaloby).

42. Co se týká případů, kdy mladistvý donutil poškozeného k orálnímu sexu (slovy poškozeného k tomu, aby mu cucal zvoneček), poškozený nejprve uvedl, že k tomu nedošlo jen jednou (č. l. 78 tr. spisu), následně uvedl, že k tomu došlo 7x, přičemž však plynule navázal, že vedle orálního sexu chtěl mladistvý i masturbaci (č. l. 79 tr. spisu). Když později vyslýchající tyto dvě praktiky výslovně rozlišila, uvedl poškozený, že k orálnímu sexu došlo asi 4x (č. l. 81 tr. spisu). Ve dvou případech z toho pak podrobněji popsal různá místa, na která vytekl ejakulát mladistvého (slovy poškozeného – něco bílého), jednou v pokoji č. 4 na postel (č. l. 78 tr. spisu), jindy, opět v pokoji č. 4 a týž den, kdy mělo před tím dojít k análnímu styku, mladistvý ejakuloval poškozenému do úst (č. l. 85 tr. spisu).

43. K počtu případů, kdy mladistvý donutil poškozeného, aby mu stimuloval penis rukou, pak poškozený odpověděl na otázku, kolikrát asi, že 3x (č. l. 81 tr. spisu), přičemž v jednom případě uvedl, že ejakulát vytekl mladistvému na nohu a na postel (č. l. 80 tr. spisu).

44. K análnímu styku došlo podle poškozeného snad 3x (č. l. 85 tr. spisu), ovšem podrobně a s jistotou jej popsal jen ve dvou případech. V prvním případě ještě na pokoji č. 4 si pro něj mladistvý došel s tím, že s ním má jít do koupelny, kde k tomu došlo v poloze ve stoje, k ejakulaci došlo zřejmě do řitního otvoru poškozeného (č. l. 82 tr. spisu). V druhém případě, přibližně o tři dny později, k tomu došlo na posteli v pokoji č. 6, vsedě, ejakulát vytekl na postel (č. l. 85 tr. spisu).

45. Z výpovědi poškozeného tedy vyplývá, že u sedmi případů, které vztahoval soud prvního stupně k orálnímu sexu, mohlo jít o prostý součet případů, v nichž došlo k nucení k orálnímu styku a k masturbaci, u nichž poškozený konkrétněji uvedl, že k orálnímu sexu byl donucen 4x, k masturbaci 3x. Co se týká údaje o 30 případech masturbace, uvedených v napadeném rozsudku, ten nemá v provedených důkazech oporu (ačkoliv jej uvedl již státní zástupce v podané obžalobě). Zmíněný údaj se objevuje pouze v jedné otázce vyslýchající, která se ptala poškozeného, kolikrát k tomu došlo, a konkrétně uvedla: „Asi to není důležité, jestli třicetkrát, nebo dvakrát...?“ Na což poškozený odvětil, že 7x (č. l. 79 tr. spisu).

46. Skutková zjištění uvedená v popisu skutku ohledně počtu vynuceného orálního a análního styku i masturbace proto odvolací soud z podnětu odvolání mladistvého adekvátně korigoval.

47. Zmíněné omezení počtu sexuálních ataků nemělo dopad na správnost soudem prvního stupně použité právní kvalifikace. Zde odvolací soud pro stručnost odkazuje na odstavec 10 odůvodnění napadeného rozsudku, ve kterém soud prvního stupně pečlivě a přesvědčivě uvedl, v jakém konkrétním prokázaném jednání spatřoval naplnění znaků skutkové podstaty provinění znásilnění podle § 185 tr. zákoníku, včetně užitých alternativ jeho spáchání (užití násilí, pohrůžky násilí i zneužití bezbrannosti poškozeného) a okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby.

48. Dalším přezkoumávaným výrokem byl výrok o trestním opatření. Ani zde odvolací soud nezjistil žádné pochybení. Zvolený druh i výměra trestního opatření ještě v dolní polovině zákonné trestní sazby podle § 185 odst. 3 tr. zákoníku modifikované podle § 31 odst. 1 z. s. m. jsou přiměřené spáchanému skutku, okolnostem případu i osobě mladistvého. V podrobnostech lze odkázat na odstavec 11 odůvodnění napadeného rozsudku. Vrchní soud v Praze jako soud pro mládež proto převzal výrok o trestním opatření do svého rozsudku pouze s drobnou změnou, kterou reagoval na snížení skutečně prokázaného počtu sexuálních ataků. Z původních 24 měsíců snížil výměru podmíněného odnětí svobody na 18 měsíců. Maximální možnou délku trvání zkušební doby pro mladistvé stanovenou podle § 33 odst. 1 z. s. m. odvolací soud už ponechal beze změn, neboť je stejně jako soud prvního stupně přesvědčen o tom, že na chování mladistvého, jehož osobnost je simplexní (IQ 83), anomálně strukturovaná s převládajícími rysy nezdrženlivosti a citové i sociální maladaptace a který podle vlastních slov aktuálně abstinguje, ale byl u něj v minulosti diagnostikován syndrom závislosti na vícero psychoaktivních látkách, je nutné dohlížet po celé tři roky s ohledem na to, že z jeho přístupu k tomuto trestnímu stíhání je zcela zřejmé, že u něj zatím absenteje jakékoli uvědomění si škodlivosti svého jednání a chybí snaha po nápravě. Jde také o vhodný motivační prvek k dobrovolnému plnění povinnosti vyplývající z adhezního výroku, jímž je mladistvému uložena povinnost finančního odčinění způsobené nemajetkové újmy. Odpovídající výchovnou povinnost podle § 18 odst. 1 písm. e) z. s. m. však odvolací soud neuložil, protože rozhodoval o vině a trestním opatření pouze z podnětu odvolání mladistvého, soudem prvního stupně takový výrok učiněn nebyl a změna v neprospěch mladistvého proto není přípustná.

49. Z podnětu odvolání mladistvého tedy Vrchní soud v Praze jako soud pro mládež zrušil napadený rozsudek a sám znovu rozhodl tak, že mladistvého shledal vinným stejným skutkem jako v napadeném rozsudku, ovšem počet jednotlivých aktů orálního i análního styku a masturbace, ke kterým mladistvý poškozeného donutil, snížil tak, aby odpovídal výsledkům provedeného dokazování. Při stejné právní kvalifikaci pak mladistvému uložil trestní opatření odnětí svobody v trvání 18 měsíců s podmíněným odkladem jeho výkonu na zkušební dobu v délce 3 let.

50. V návaznosti na výrok o vině a výsledek dokazování, které proběhlo ve veřejném zasedání, pak odvolací soud nově rozhodl také v adhezním řízení. Zatímco soud prvního stupně poškozeného odkázal s celým uplatněným nárokem na náhradu nemajetkové újmy ve výši 500 000 Kč podle § 229 odst. 1 tr. řádu na řízení ve věcech občanskoprávních, odvolací soud částečně vyhověl odvolání poškozeného a mladistvého podle § 228 odst. 1 tr. řádu zavázal k zaplacení peněžité satisfakce ve výši 75 000 Kč poškozenému za vytrpěné příkoří a prožité duševní útrapy. Se zbytkem uplatněného nároku pak poškozeného podle § 229 odst. 2 tr. řádu odkázal na občanskoprávní řízení. K tomu rozhodnutí dospěl na základě následujících zjištění a právních úvah.

51. Předně odvolací soud souhlasí s námitkou poškozeného, že není pravdou, že by uplatnil i nárok na náhradu majetkové škody. Navzdory souhrnnému označení užívaného zmocněnkyní poškozeného, že uplatňují nárok, na náhradu škody a nemajetkové újmy, je z obsahu podání ze dne 18. 12. 2019 (viz č. l. 241 tr. spisu) zřejmé, že náhradu majetkové škody fakticky nepožadoval

ani netvrdil, že by vznikla. Žádal pouze náhradu nemajetkové újmy v souhrnné výši 500 000 Kč s tím, že tato částka je přiměřená povaze a závažnosti spáchaného provinění a následkům, které zanechalo na kvalitě života poškozeného.

52. Z odvolací argumentace poškozeného je pak namísto připomenout, že dovozuje vysokou intenzitu dopadu činu mladistvého na svůj další život tím, že se stal obětí trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti jako dítě trpící autistickou poruchou a poruchou pohlavní identity. Podle znalců zkoumajících jeho duševní stav sice nebyl schopen plně chápat jednání mladistvého, ale na druhou stranu bylo jasně doloženo, že nic z toho, co se stalo, poškozený dělat nechtěl a byl k tomu donucen pod nátlakem a ze strachu, že mu mladistvý něco udělá. Poškozený dále prostřednictvím své zmocněnkyně (kterou mu zvolila jeho matka – viz č. l. 238 tr. spisu) zdůraznil, že žalované jednání mělo, a především bude mít, vliv na jeho život. Událost v léčebně v Bohnicích označil před znalci jako nejhorší zážitek v životě. Od té doby se hůře soustředí, zejména ve škole. Na předmětnou událost si někdy vzpomene a necítí se u toho dobře. Občas se mu také zdají ošklivé sny. To jsou podle poškozeného symptomy posttraumatické stresové poruchy, která se u něj dosud nerozvinula jenom kvůli jeho věku. V budoucnu je však velká pravděpodobnost, až bude událostem rozumět, pak bude mít prožité sexuální trauma na jeho život velice negativní dopad. Jednání, kterého se na něm dopustili tři nezletilí chlapci zneužívající jeho bezbrannosti, se v budoucnu může projevit i v problematickém navazování přátelských vztahů v kolektivu a jistě ovlivní i jeho vztahy partnerské a rodinné.

53. S odkazem na § 2596 občanského zákoníku poškozený poukázal na povinnost mladistvého odčinit poškozenému nemajetkovou újmu způsobenou negativním dopadem jeho jednání na osobní sféru poškozeného. Odčinění s odkazem na § 2951 odst. 2 občanského zákoníku požadoval finanční formou, neboť jiné způsoby nezajistí odčinění dostatečně. K požadované částce 500 000 Kč poškozený připomenul, že mladistvý mu způsobil újmu úmyslně, ačkoli si byl vědom jeho nízkého věku, a v podstatě mu svým jednáním znemožnil žít plnohodnotný život.

54. Vrchní soud v Praze jako soud pro mládež vyhověl návrhu poškozeného a ve veřejném zasedání vyslechl matku poškozeného [jméno] [příjmení] k tomu, zda a jak se po činu změnilo synovo chování. Z její výpovědi zjistil, že matka spatřuje v chování poškozeného změny, které se projevují zejména každodenním vyptáváním na otázky kolem sexuálních témat, a to nikoliv v rovině prosté zvědavosti, ale spíše s tím, proč mu mladistvý (a ostatní útočníci) předmětné věci prováděli a co to vlastně znamená. Poškozený podle jejích slov popisuje pobyt v léčebně jako hrozný zážitek a nikdy by se tam nechtěl znovu dostat. Uvedla také, že s poškozeným musí chodit usínat, neboť se poškozený bojí usínat sám a má špatné sny, po události nechtěl vůbec chodit mezi lidi a také nechtěl kontakt, pokud poškozeného chtěla pohládit. K dotazům předsedkyně senátu zároveň připustila, že poškozený takový kontakt neměl rád ani před projednávanou událostí a že spolu chodili usínat i dříve, dokud jí to nebylo zakázáno, a začala s tím opět až po návratu z psychiatrické léčebny.

55. Po takto doplněném dokazování odvolací soud dospěl k závěru, že řádně a včas uplatněný návrh poškozeného na přiznání náhrady nemajetkové újmy, resp. jeho odvolací námitky, jsou částečně důvodné.

56. Možnost uplatnit nárok na náhradu nemajetkové újmy v adhezním řízení byla do trestního řádu zavedena zákonem č. 181/2011 Sb. Hmotněprávní úprava nemajetkové újmy a z ní vyplývajících nároků na její odčinění vychází z občanského zákoníku. Podle obecného ustanovení § 2956 občanského zákoníku vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části občanského zákoníku, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil; jako nemajetkovou újmu odčiní i způsobené duševní útrapy.

57. V případě jednání škůdce musí jít o jednání protiprávní, o čemž v případě jednání zakládajícího znaky trestného činu (provinění) není pochyb. Dále musí být prokázáno, že

poškozený utrpěl nemajetkovou újmu, a to v příčinné souvislosti s protiprávním jednáním škůdce (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2000, sp. zn. 30 Cdo 1602/99). Následně je třeba zkoumat intenzitu takové újmy, neboť v trestním řízení je podle § 228 odst. 1 tr. řádu možné uložit povinnost k náhradě nemajetkové újmy výhradně v podobě peněžní satisfakce. Musí jít tedy o takový zásah do přirozených práv poškozeného, k jehož skutečnému a dostatečně účinnému odčinění nepostačí jiný způsob odčinění způsobené újmy. (§ 2951 odst. 2 občanského zákoníku). Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2013, sp. zn. 8 Tdo 46/2013, uveřejněný pod číslem 14/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní.

58. Při stanovení způsobu a výše přiměřeného zadostiučinění se přihlíží i k okolnostem zvláštního zřetele hodným, mezi které je výslovně řazeno např. způsobení újmy úmyslně, s použitím pohružky, nebo v důsledku diskriminace poškozeného se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav apod. Vezme se rovněž v úvahu obava poškozeného ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví, pokud takovou obavu hrozba nebo jiná příčina vyvolala. (§ 2957 občanského zákoníku).

59. V tomto případě došlo úmyslným jednáním mladistvého k závažnému a úmyslnému zásahu do osobní integrity poškozeného v intimní oblasti vlastní sexuality, u poškozeného zatím velmi nezralé z důvodu jeho nízkého věku, stanovené diagnózy a křehké z důvodu zjevné poruchy pohlavní identity. S ohledem na mentální věk a vyspělost poškozeného není na místě hovořit zatím přímo o zásahu do svobody rozhodování o sexuálním životě, ale nepochybně došlo k zásahu do jeho přirozených práv na důstojnost, čest i soukromí (§ 81 odst. 2 občanského zákoníku), který by objektivně jako trýznivý vnímal každý běžný člověk.

60. Z provedeného dokazování lze mít za nepochybně prokázané, že poškozený jednání pocítoval jako intenzivní příkoří. Skutečnost, že události popisuje bez výrazných emočních projevů je přirozeným projevem autistické vývojové poruchy. Ze subjektivních hledisek daných vedle základní diagnózy především jeho zjevnou poruchou pohlavní identity, byl navíc o to zranitelnější, že se nacházel v neznámém prostředí psychiatrické léčebny. V ní byl hospitalizován nejen proti vůli své, ale i zjevně proti vůli své matky (která vyjadřovala obavu, že je hospitalizací ohrožen jeho život – viz lékařská zpráva na č. l. 182 tr. spisu), a podroben pro něj novému a v mnoha směrech náročnému režimu, na který se musel adaptovat, aniž by měl současně dostatečné mentální kapacity a zkušenosti vyhodnotit excesivnost a závažnost jednání mladistvého a klást mu adekvátní odpor. S jednáním mladistvého přitom vyjádřil jasný verbální nesouhlas, nelíbilo se mu to, někdy ho to dokonce bolelo a podvolil se až pod nátlakem. O pomoc se na personál léčebny však netroufl obrátit v obavě, že by to jeho hospitalizaci ještě prodloužilo. I z toho je zjevná jeho neznalost posoudit, čemu je třeba se podvolit a čemu nikoliv a zároveň to dokresluje vnitřní pocity poškozeného ohledně jeho zjevné bezbrannosti, resp. osamělosti a určité ztracenosti v pro něj neznámém prostředí. Zároveň šlo o zážitky, které zjevně nesl těžce a v domácím prostředí na propustce u své matky se jí s nimi svěřil, přičemž bylo prokázáno, že se k těmto událostem nadále vrací (klade matce otázky o důvodech a podstatě sexuálních útoku).

61. Duševní útrapy je možné vymezit jako vnitřní mučivé pocity, které mohou, ale nemusejí mít přímou vazbu na tělesná zranění (prožívaná trýzeň, strach a utrpení, negativně vnímaný stres, smutek a zármutek, úlek, znepokojení, pocit ponížení apod.). Jejich odčinění tak spočívá především v reparaci prožitého traumatu, kterému byl v důsledku jednání mladistvého poškozený vystaven. Nevyžaduje tedy zcela objektivizované následky trvalejšího rázu ani prokázané významnější dopady na jeho další budoucnost.

62. V obecné rovině, jak vyplynulo i ze znaleckých zjištění provedených k důkazu ve veřejném zasedání, je navíc sexuální trauma u dětí zvýšeně rizikové z hlediska pozdních následků, přičemž v konkrétnější rovině tohoto poškozeného je vzhledem k jeho základní diagnóze vyšší riziko dekompenzace psychického stavu vlivem psychogenní zátěže (viz část znaleckých posudků

zkoumajících duševní stav poškozeného a jejich odpověď na otázku sekundární viktimizace na č. l. 68 tr. spisu).

63. V příčinné souvislosti s výše podrobně popsáním trestným jednáním mladistvého naplňujícím typové znaky skutkové podstaty zvláště závažného zločinu znásilnění podle § 185 odst. 1 alinea první i druhá, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a), písm. b) trestního zákoníku tak byla poškozenému způsobena újma na jeho přirozených osobnostních právech a duševní útrapy. Ty pak byly prohloubeny také následným jednáním ze strany dalších pacientů léčebny. U nich sice nebyla prokázána vědomá spojitost s jednáním mladistvého, z hlediska subjektivních útrap poškozeného však na jeho jednání navazují.

64. V průběhu celého trestního řízení mladistvý neprojevil lítost, poškozenému se jakkoliv neomluvil a ostatně i při ukládání opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže byl akcentován především nápravný a výchovný, nikoliv sankční charakter. Odvolací soud tak dospěl k závěru, že ke skutečnému a účinnému odčinění nemajetkové újmy poškozeného nepostačí jen odsouzení mladistvého a je na místě újmu poškozeného reparovat i zadostiučněním v penězích.

65. Pro stanovení výše nemajetkové újmy v penězích podle § 2951 odst. 2 občanského zákoníku je rozhodná i míra zavinění původce zásahu, která se stává zásadním způsobem spoluurčující. To odpovídá i satisfakčnímu smyslu této náhrady, kdy potřeba finanční satisfakce narůstá v přímé úměře s mírou zavinění původce zásahu, neboť vyšší mírou zavinění je vždy neoprávněnost zásahu do osobnostních práv zesílena (je zesílena křivda, za niž má přijít zadostiučnění). V tomto směru lze dojít k závěru, že v případě zlého úmyslu (záměru) na straně původce neoprávněného zásahu by měl soud svůj odsudek nad tímto společensky i právně zvláště odsouzeníhodným chováním vyjádřit právě citelným určením výše peněžitého zadostiučnění (srov. přiměřeně nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/2009, usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 5. 2002, sp. zn. IV. ÚS 315/2001, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2007, sp. zn. 30 Cdo 2625/2007).

66. Při úvaze o výši takového zadostiučnění přihlédl odvolací soud i k tomu, že nezralost a bezbrannost poškozeného i jeho uvedené mentální hendikepy byly mladistvým cíleně (byť nijak hluboce promyšleně) využity, a to v přímém úmyslu dosáhnout vlastního sexuálního uspokojení navzdory jasně vyslovenému nesouhlasu poškozeného. Mladistvý přitom použil i pohrůžky násilí, případně dokonce násilí, byť menší intenzity, která ale k překonání nesouhlasu poškozeného postačovala. K útokům docházelo v průběhu téměř dvou měsíců opakovaně, a to různými způsoby pohlavního styku srovnatelného se souloží včetně útoků velmi intenzivních, resp. invazivních, jako opakovaný anální styk a orální styk s vyvrcholením do úst poškozeného.

67. S přihlédnutím k těmto skutečnostem dospěl odvolací soud k závěru, že v trestním řízení prokázané intenzitě duševní újmy a způsobeným duševním útrapám poškozeného odpovídá podle § 2956 a § 2957 občanského zákoníku finanční zadostiučnění ve výši 75 000 Kč. Jde tak o částku, která je o 25 000 Kč vyšší, než kolik činí základní částka peněžité pomoci obětem trestné činnosti a zároveň o stejnou částku nižší, než kolik Nejvyšší soud přiznal v poškozeným odkazovaném rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2014, sp. zn. 6 Tdo 347/2014 Nejvyšší soud v něm na jednu stranu vycházel z relevantních občanskoprávních předpisů (zejm. § 13 nyní již zrušeného zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku), které duševní útrapy ještě explicitně neupravovaly, správnost jeho závěru je však pozdější změnou právní úpravy jen posílena. Oproti částce tímto rozsudkem přiznané (100 000 Kč) jde tedy o částku nižší. Vždy je třeba přihlížet a pečlivě hodnotit konkrétní okolnosti každého případu jednotlivě, přičemž například ve srovnání s uvedeným zde absentovaly dvě významné skutečnosti, a to že ke znásilnění v nyní řešeném případě nedošlo za zneužití důvěry k přirozené autoritě staršího, dospělého člověka (pachatele) a trestní řízení bylo vedeno citlivě v tom směru, že poškozený nebyl podle dostupného materiálu vystaven významnější sekundární viktimizaci ani její následky neprojevuje.

68. S ohledem na věk poškozeného je stanovena peněžní částka splatná k rukám zákonné zástupkyně – matky poškozeného [jméno] [příjmení].

69. Jen pro úplnost odvolací soud konstatuje ve shodě se soudem prvního stupně, potažmo poškozeným, že považuje za nepochopitelné, že poškozený byl vzhledem ke své zcela očividné poruše pohlavní identity a nezralosti při nucené hospitalizaci umístěn na pokoji s hochy, u nichž bylo zaznamenáno sexuálně nežádoucí chování (což se netýkalo mladistvého, nicméně na intenzitě utrpěné újmy se nepochybně sekundárně podílelo).

70. Taková částka by neměla být pro mladistvého zároveň likvidační. Mladistvý sice odmítl ke svým majetkovým poměrům vypovídat, nicméně jedná se o mladého člověka s prokázanými výdělečnými schopnostmi i možnostmi. Před konáním veřejného zasedání byl výdělečně činný v SRN a uvedl i výhledové budoucí zaměstnání v České republice.

71. Řádně a včas uplatněnému nároku poškozeného však odvolací soud vyhověl jen v menší míře (75 000 Kč z požadovaných 500 000 Kč). Učinil tak proto, že z provedeného dokazování nelze uzavřít, že by jejich navrhovaná výše, odůvodňovaná především tvrzenými existujícími i pravděpodobnými budoucími následky, odpovídala v trestním řízení spolehlivě zjištěnému dopadu do života poškozeného.

72. K tvrzeným existujícím následkům je třeba uvést, že odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně považuje za zcela jednoznačný závěr znaleckého zkoumání z psychiatrie a psychologie, že v době vyšetření nebyly u poškozeného zjištěny žádné následky vyšetřovaného činu. MUDr. Uhlíková shrnula svůj objektivní psychiatrický nález tak, že, „poškozený nekonzistentně udával nepříjemné vzpomínky na událost, nezjištěny flešbaky, nutkavé myšlenky, nezjištěny změny emotivity ani chování v důsledku vyšetřované události“ (na č. l. 66 tr. spisu). Prof. Weiss, ve svých znaleckých závěrech z psychologie a sexuologie pak výslovně uvedl, že, „aktuálně nebyly zjištěny následky způsobené jednáním podezřelého na psychickém vývoji poškozeného...“ (na č. l. 67 tr. spisu). Ve společných znaleckých závěrech tito znalci uvedli, že, „V aktuálním vyšetření nebyly zjištěny psychické následky v důsledku vyšetřované události, ale sexuální trama u dětí je zvýšeně rizikové z hlediska pozdních následků, proto je vhodná terapeutická pomoc.“

73. Z toho důvodu neshledal ani Vrchní soud v Praze jako soud pro mládež důvod pro výslech těchto znalců, neboť bez provedení nového znaleckého vyšetření poškozeného k jeho aktuálnímu stavu by sám o sobě nemohl přinést nic nového.

74. Zde je třeba zdůraznit především specifickou tohoto případu daný osobou poškozeného, k čemuž sám poškozený prostřednictvím zmocněnkyně uvedl, že bez odborných znalostí z psychiatrie či psychologie si může soud sám těžko takové následky posoudit. Výše citovaným znaleckým posudkem z psychiatrie a psychologie však byly následky v době vyšetření vyloučeny. Řada projevů, které poškozený uplatnil jako nově nastalé projevy následků (nechut' k jídlu, problém navazovat vztahy s cizími lidmi, problém v komunikaci s novými dětmi), přitom, jak správně poukázal soud prvního stupně, byly v chování poškozeného přítomny již před spácháním projednávaného činu, přičemž se může jednat právě o příznaky vývojové vady autistického spektra a [anonymizována dvě slova]. Tento závěr soudu prvního stupně byl podpořen i ve veřejném zasedání, kdy v mnoha ohledech matka poškozeného během výslechu při konkretizujícím dotazu na projevy, uváděné jako projevy újmy poškozeného, nebyla sama přesně schopná rozlišit, nakolik se jednalo o projevy nové (společné usínání s poškozeným před řešenou událostí omezila také až na základě nařízení, k jejímu pohlazení nebyl poškozený vstřícný ani před tím, kontakt s ostatními lidmi byl v souladu s jeho diagnózou omezený vždy).

75. Provedení dalšího, nového znaleckého zkoumání není na místě, protože pro trestní řízení v užším smyslu (tj. zejména rozhodnutí o vině a sankci) není zapotřebí a trestní stíhání vedené proti mladistvému by neúměrně prodlužovalo. Zde lze odkázat na odůvodnění napadaného

rozsudku, v němž se soud prvního stupně podrobně vyjadřoval k charakteru adhezního řízení s tím, že nic nebránilo poškozenému, aby svá tvrzení o existenci následků (které znalci v době vyšetření výslovně neshledali), sám prokazoval. V této souvislosti lze zmínit například soudem prvního stupně výslovně odkazované usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 11. 2019, sp. zn. 2 To 97/2019, resp. usnesení Ústavního soudu ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. IV. ÚS 721/20, v němž poškozené sice dostaly břemeno tvrzení (žádaly odčinění nemajetkové újmy spočívající v duševních útrapách), ale nedostaly břemeno důkaznímu.

76. K pravděpodobnosti budoucích následků lze uvést, že poškozený obecně zakládá svůj nárok a jeho výši především na předpokladu, že jednání mladistvého vůči poškozenému je natolik závažné, že je velice nepravděpodobné, že by na něm mohlo nezanechat následky. Nehledě na závažnost jednání, kterého se mladistvý dopustil na poškozeném, je třeba z hlediska nároku na odčinění nemajetkové újmy setrvat na tom, že dopady způsobené újmy do života poškozeného a tomu odpovídající výši přiměřeného zadostiučinění nelze pouze presumovat, a to ani, když se jeví obecně pravděpodobně velmi závažné. Je třeba jej vždy posuzovat s ohledem na konkrétní okolnosti případu a individuální osobu (zde velmi specifického) poškozeného, dostatečně jasně vymezit a také prokázat, zejména nemá-li oporu v důkazech obstaraných a prováděných na základě zásady oficiality. V adhezním řízení leží na poškozeném důkazní břemeno v rozsahu přesahujícím potřeby trestního řízení v užším smyslu a břemeno tvrzení zcela, jako by tomu bylo v řízení občanskoprávním, kde by byl v postavení žalobce. Na tom nic nemění ani zvláštní procesní práva přiznaná zvláště zranitelným obětem, kterou je i poškozený.

77. Pouze komplexní posouzení vzneseného nároku umožňuje rozhodnout v adhezním řízení bez nutnosti dalšího dokazování, které by svým rozsahem směřovalo nad zákonem stanovený účel trestního řízení. Jen stěží by bylo možno obecně stanovit nějakou minimální míru uplatněné újmy, kterou by trestní soudy zcela automaticky poškozeným přiznávaly. Naopak každý případ vyžaduje individuální posouzení, a je-li třeba k prokázání nároku na náhradu nemajetkové újmy doplnit dokazování v takovém rozsahu, že by tím došlo k překročení rámce trestního řízení, nezbyvá trestnímu soudu, než v souladu se zákonem odkázat poškozené na řízení občanskoprávní s jejich nárokem v celé výši (§ 229 odst. 1 tr. řádu), případně v jeho neprokázané části (§ 229 odst. 2 tr. řádu).

78. Vrchní soud v Praze jako soud pro mládež proto poškozeného ve zbytku uplatněného nároku na náhradu nemajetkové újmy čítajícím částku 425 000 Kč odkázal podle § 229 odst. 2 tr. řádu na řízení ve věcech občanskoprávních.

79. Tento závěr Vrchní soud v Praze jako soud pro mládež nijak neimplikuje, že by poškozený nemohl v občanskoprávním řízení úspěšně uplatnit i nárok ve vyšší, než nyní přiznané výši, a to při dalších důkazních podkladech, případně také v rámci odčinění zásahu do přirozeného práva na zdraví. K tomu občanský zákoník ve speciálním § 2958 uvádí, že při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

80. V návaznosti na důkazně podložený skutkový základ jde však o spekulace, které nemohou být podkladem pro adhezní výrok z titulu nemajetkové újmy spočívající v citelných následcích, potažmo zhoršení kvality života poškozeného (slovy poškozeného znemožnění vedení plnohodnotného života), a to zejména z hlediska v této fázi zcela hypotetického jeho života budoucího. Tím spíše, že jde o poškozeného se specifickým duševním hendikepem. Stávající psychické zdraví poškozeného přitom nepochybně nevylučuje, že by bylo možné jeho zhoršení v důsledku zaviněného jednání škůdce, pouze zdůrazňuje význam odborného posouzení takové otázky.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí není další řádný opravný prostředek přípustný.

Lze proti němu podat dovolání. Dovolání se podává u soudu, který ve věci rozhodl v prvním stupni, a to do dvou měsíců od doručení opisu písemného vyhotovení tohoto rozhodnutí. O dovolání rozhoduje Nejvyšší soud.

Dovolání může podat nejvyšší státní zástupce pro nesprávnost kteréhokoli výroku rozhodnutí soudu, a to ve prospěch i v neprospěch mladistvého, mladistvý pak pro nesprávnost výroku, který se jej bezprostředně dotýká.

Mladistvý může dovolání podat pouze prostřednictvím obhájce. Podání, které nebylo učiněno prostřednictvím obhájce, se nepovažuje za dovolání, byť bylo takto označeno.

Důvody, pro které lze dovolání podat, jsou uvedeny v § 265b trestního řádu, nutný obsah dovolání je uveden v § 265f trestního řádu.

Praha 23. července 2020

JUDr. Pavla Augustinová
předsedkyně senátu